

4. Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» від 18.06.1991 р. № 1201-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 508. – (Закон утратив чинність на підставі Закону «Про цінні папери та фондовий ринок» № 3480-IV від 23.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – Ст. 268).
5. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 р. № 448/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 51. – Ст. 292.
6. Закон України «Про іпотечні облігації» від 22.12.2005 р. № 3273-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 16. – Ст. 134.
7. Закон України «Про іпотеку» від 05.06.2003 р. № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – Ст. 313.
8. Положення «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку» від 23.11.2011 р. № 1063/2011 : Указ Президента України від 23.11.2011 р. № 1063/2011.
9. Агарков М.М. Система советского торгового права. – М. : Финансовое издательство НКФ СССР, 1927. – 137 с.
10. Базанов И.А. Происхождение современной ипотеки: Новейшие течения в вотчинном праве в связи с современным строем народного хозяйства. – М. : Т-во Скоропеч. А.А. Левенсон, 1900. – 459 с.
11. Гордон В.М. Система советского торгового права. – Х. : Юридическое издательство НКЮ УССР, 1924. – 132 с.
12. Нерсесов Н.О. Представительство и ценные бумаги в гражданском праве. – М. : Статут, 2000. – 281 с.
13. Труба В.І. Правове регулювання цінних паперів в Україні : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. – К., 1999. – 16 с.
14. Homer C. Rural credit in Germany // by Homer C. Price, M. Sc. Professor Columbus. Ohio State University. – 1913. – Р. 30 // Сайт «Cornell University Library». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://archive.org/details/cu31924014050490>.

ЖАГОРНИКОВА Т. О.,

здобувач

*(Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
імені Ф. Г. Бурчака Національної
академії правових наук України)*

УДК 347.42

ЗАДОВОЛЕННЯ ВИМОГ КРЕДИТОРА ЗА ГРОШОВИМИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ЗА РАХУНОК МАЙНА БОРЖНИКА ЯК ФОРМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ГРОШОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Досліджуються особливості порядку задоволення вимог кредитора за грошовими зобов'язаннями за рахунок майна боржника як форми відповідальності за порушення грошового зобов'язання. У статті висвітлюються різні підходи у правозастосовній практиці забезпечення виконання зобов'язання заставою (іпотекою) та притриманням.

Ключові слова: задоволення вимог кредитора, іпотека, притримання, застава, грошове зобов'язання.

Исследуются особенности порядка удовлетворения требований кредитора по денежным обязательствам за счет имущества должника как форма ответственности за нарушение денежного обязательства. В статье освещаются разные подходы в правоприменительной практике обеспечения исполнения обязательства залогом (ипотекой) и удержанием.

Ключевые слова: удовлетворение требований кредитора, ипотека, удержание, залог, денежное обязательство.

Features of the order of satisfaction of creditor due to debtor's property on monetary obligations as a form of responsibility are analyzed. Different approaches to application of legislative norms by enforcement of obligations with pledge and mortgage are clarified.

Key words: satisfaction of creditor, mortgage, pledge, monetary obligation.

Вступ. Необхідність дослідження висвітленої у статті проблеми зумовлена наявністю дискусійних питань щодо застосування окремих аспектів задоволення вимог кредитора за грошовими зобов'язаннями за рахунок майна боржника як форми відповідальності. Недосконалість цивільно-правових положень законодавства з питань забезпечення виконання зобов'язання заставою (іпотекою) та притриманням, у тому числі грошового зобов'язання, зумовлює необхідність додаткового наукового аналізу. Недостатня чіткість і безсистемність цієї групи законодавчо закріплених норм, що регулюють зобов'язальні грошові відносини, не сприяє формуванню одноманітної судової практики. Крім того, актуальність теми зумовлена недостатньою кількістю спеціальних наукових досліджень із питань задоволення вимог кредитора за грошовими зобов'язаннями за рахунок майна боржника як форми відповідальності, що ускладнює пошук і застосування на практиці шляхів вирішення існуючих проблем.

Стан дослідження. Дослідженню питання такої форми відповідальності як задоволення вимог кредитора за рахунок майна приділяли увагу М.М. Агарков [1], Д.В. Боброва [2], Т.В. Боднар [3], С.М. Братусь [4], В.П. Грибанов [5], О.С. Іоффе [6; 9], І.Н. Канзафарова [7], О.О. Красавчиков [8], Н.С. Кузнєцова [10], Л.Н. Лунц [11], В.В. Луць [12], Г.К. Матвеев [13], Р.А. Майданик [14], І.Б. Новицький [15], Г.Ф. Шершеневич [19] та інші вчені-правники.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз різних правових підходів до задоволення вимог кредитора за грошовими зобов'язаннями за рахунок майна боржника як форми відповідальності за порушення грошового зобов'язання, а також висвітлення основних проблем правозастосування й аналіз судової практики щодо застосування колізійних норм права під час забезпечення виконання зобов'язання заставою (іпотекою) та притриманням.

Результати дослідження. Законодавство України визначає кілька способів виконання боржником грошових зобов'язань, у тому числі і примусові способи, до яких входить задоволення вимог кредитора за рахунок майна боржника як одна з форм цивільно-правової відповідальності.

Загальноприйнятим у доктрині цивільного права є розуміння форми цивільно-правової відповідальності як засобу відображення додаткових майнових обтяжень, що покладаються на правопорушника [18, с. 338].

Інститут цивільно-правової відповідальності тісно пов'язаний зі способами забезпечення виконання зобов'язання. З метою забезпечення належного виконання грошового зобов'язання цивільним законодавством передбачено ряд способів, серед яких найчастіше застосовується застава (іпотека). Застава може бути віднесена до особливого виду забезпечення виконання зобов'язання, що зумовлене способом регулювання та

закріпленням у Главі 49 Цивільного кодексу України, Законі України «Про іпотеку» та Законі України «Про заставу» особливих механізмів виникнення, зміни і припинення зобов'язань, забезпечених заставою.

З огляду на особливості рухомого й нерухомого майна законодавчо в нормі ст. 575 Цивільного кодексу України виокремлюються такі види застави, як іпотека (застава нерухомого майна) та заклад (застава рухомого майна).

При цьому спеціальним нормативно-правовим актом із питань регулювання правового режиму обтяжень рухомого майна як виду застави є Закон України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень», з урахуванням положень Закону України «Про заставу».

Сучасна доктрина і практика правозастосування заслужено визнають заставу одним з основних способів забезпечення належного виконання зобов'язання, зокрема грошового.

Однією із правових форм задоволення вимог кредитора за грошовими зобов'язаннями за рахунок майна боржника є притримання речі, що може розглядатися як форма відповідальності за порушення грошового зобов'язання.

Нормативне визначення поняття притримання речі, передбачене ст. 594 Цивільного кодексу України, ґрунтується на ідеї речово-правового способу забезпечення виконання зобов'язання у вигляді права кредитора, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредитором пов'язаних із нею втрат та інших збитків, має право притримати її у себе до виконання боржником зобов'язання.

У разі невиконання або неналежного виконання боржником основного зобов'язання кредитор, за аналогією із заставою, з дотриманням положень ст. 597 Цивільного кодексу України, ретентор отримує право задовольнити свої вимоги за рахунок вартості речі, яка притримується.

Зазначена вище норма Цивільного кодексу України містить відсилочну норму в частині порядку задоволення вимог кредитора та відсилає до ст. 591 Цивільного кодексу, що регулює порядок реалізації предмета застави.

Водночас звернення стягнення на рухоме майно, що є об'єктом притримання, здійснюється відповідно до положень Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень».

Нормою ст. 24 зазначеного Закону визначено, що звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, яким згідно зі ст. 21 цього Закону є притримання, здійснюється в судовому або в позасудовому порядку.

Обтяжувач, який ініціює звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, зобов'язаний до початку процедури звернення стягнення зареєструвати в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна відомості про звернення стягнення на предмет обтяження. У судовому порядку звернення стягнення на притриману річ відбувається на підставі рішення суду, яке вступило в законну силу.

У позасудовому порядку звернення стягнення на притриману рухому річ ст. 26 вищезгаданого закону передбачає, що обтяжувач має право на власний розсуд обрати один із таких позасудових способів: 1) передачу рухомого майна, що є предметом забезпечувального обтяження, у власність обтяжувача в рахунок виконання зобов'язання; 2) продаж обтяжувачем предмета забезпечувального обтяження шляхом укладення договору купівлі-продажу з іншою особою – покупцем або на публічних торгах, що здійснюються в порядку, передбаченому законом; 3) відступлення обтяжувачу права грошової вимоги, якщо відповідне право складає предмет забезпечуваного обтяження; 4) переказ обтяжувачу відповідної грошової суми, в тому числі в порядку договірної списання, у випадку, якщо предметом забезпечувального обтяження є гроші або цінні папери.

Слід зазначити, що чинним законодавством передбачено єдиний підхід до звернення стягнення на предмет застави та притриману річ у *судовому порядку*. Відповідно до приписів ст. 589, 590 Цивільного кодексу України, ч. 1 ст. 20 Закону України «Про заставу», ч. 1 ст. 12 та ч. 1 ст. 33 Закону України «Про іпотеку» заставодержатель має право звернути стягнення на предмет застави, якщо зобов'язання не буде виконано у встановлений строк (термін), якщо інше не встановлено договором або законом. Із положень ч. 1 ст. 590 Цивільного кодексу України та ст. 20 Закону України «Про заставу» вбачається, що звернення стягнення на предмет застави здійснюється за рішенням суду або третейського суду, на підставі виконавчого напису нотаріуса, якщо інше не передбачено договором або законом.

Аналіз положень ч. 1 ст. 36 Закону України «Про іпотеку» свідчить, що сторони іпотечного договору можуть вирішити питання про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання на підставі договору. Договір про задоволення вимог іпотекодержателя або відповідне застереження в іпотечному договорі, яке прирівнюється до такого договору за своїми юридичними наслідками, може передбачати передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки в рахунок погашення основного зобов'язання в порядку, передбаченому ст. 37 зазначеного Закону.

У разі встановлення в договорі іпотеки такого способу звернення стягнення як набуття права власності на предмет іпотеки іпотекодержатель, із дотриманням положень ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України, має право вимагати застосування його судом шляхом звернення до суду, якому підсудна дана справа, з відповідною позовною заявою. У разі прийняття судом рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом визнання права власності за іпотекодержателем, то він буде позбавлений права на будь-які вимоги щодо виконання боржником основного зобов'язання.

Згідно з ч. 1 ст. 20 Цивільного кодексу України, ст. 3 і 4 Цивільного процесуального кодексу України право вибору судового захисту, передбаченого законом чи договором, належить виключно позивачеві.

До таких способів судового захисту відносяться, зокрема, дострокове стягнення кредиту, стягнення заборгованості, в тому числі шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки/застави, одночасне заявлення відповідних вимог у разі, якщо позичальник є відмінним від особи іпотекодавця, одночасне заявлення вимог про стягнення заборгованості з позичальника з вимогами про стягнення заборгованості шляхом звернення стягнення на предмет застави/іпотеки, належні іпотекодавцю, який не є позичальником, розірвання кредитного договору, набуття права власності на предмет іпотеки тощо.

Задоволення позову кредитора про звернення стягнення на предмет іпотеки/застави не є перешкодою для пред'явлення позову про стягнення заборгованості з поручителя за тим самим договором кредиту в разі, якщо на час розгляду справи заборгованість за кредитом не погашена. Задоволення позову кредитора про стягнення заборгованості з поручителя не є перешкодою для пред'явлення позову про звернення стягнення на предмет іпотеки/застави з метою погашення заборгованості за тим самим договором кредиту в разі, якщо на час розгляду спору заборгованість за кредитом не погашена [17].

Для цілей аналізу виконання зобов'язання за грошовим зобов'язанням шляхом звернення стягнення на майно боржника варто визначити основні стадії звернення стягнення на майно боржника.

Умовно можна виділити дві основні стадії звернення стягнення на майно боржника – досудову та судову.

До *досудової стадії звернення стягнення на майно боржника* слід віднести відправлення кредитором рекомендованим листом на адресу боржника та іпотекодавця (якщо ці особи відмінні) вимогу про погашення боргу за кредитним договором (ст. 35 Закону України «Про іпотеку»). Слід звернути увагу, що неотримання боржником/іпотекодавцем зазначеної вимоги зумовлене виключно ігноруванням листа останнім та, від-

повідно, не може бути доказом порушення позивачем процедури звернення стягнення на предмет іпотеки [16].

Якщо кредитор направив вимогу боржнику, яка була ним отримана чи повернулася без вручення, кредитор звертається до суду з позовною заявою про звернення стягнення на предмет застави/іпотеки або про стягнення заборгованості.

На нашу думку, з моменту подання позовної заяви до суду починається *судова стадія звернення стягнення на майно боржника*. Слід звернути увагу, що зазначені позовні заяви є різними способами захисту прав та інтересів кредитора, оскільки за подачі позовної заяви про звернення стягнення на заставне майно під час виконання судового рішення органи державної виконавчої служби матимуть можливість задовольнити грошові вимоги кредитора лише за рахунок коштів, отриманих від реалізації майна боржника.

Отже, навіть за наявності у боржника іншого майна державна виконавча служба не матиме достатніх правових підстав для реалізації даного майна для забезпечення виконання грошового зобов'язання кредитора.

У разі недостатності отриманих від реалізації майна боржника коштів для належного виконання грошового зобов'язання та задоволення вимог кредитора останній змушений буде повторно звертатися до суду з позовною заявою про стягнення залишку заборгованості в загальному порядку.

Наведене зумовлює доцільність звернення кредиторів до суду з позовними заявами про стягнення заборгованості за грошовими зобов'язаннями. За наявності такого рішення суду державна виконавча служба під час виконання рішення суду буде здійснювати стягнення як за рахунок коштів, отриманих від реалізації заставного майна, так і іншого майна боржника, а також грошових коштів на банківських рахунках, відрахувань із заробітної плати тощо. Суд не може одночасно звернути стягнення на предмет іпотеки та стягнути суму заборгованості за кредитним договором, у разі висунення позивачем одночасно двох умов суд має в задоволенні одних з вимог відмовити та зазначити в резолютивній частині рішення лише про звернення стягнення на предмет іпотеки із зазначенням суми заборгованості за грошовим зобов'язанням, а розрахунок суми заборгованості наводиться в мотивувальній частині рішення.

Під час вирішення спору щодо звернення стягнення на предмет іпотеки суд має дати оцінку співрозмірності заборгованості боржника за грошовим зобов'язанням та вартості предмета іпотеки, якщо порушене основне зобов'язання не завдає збитків кредиту і не змінює обсяг його цивільних прав. Із дотриманням п. 6 ч. 1 ст. 3 Цивільного кодексу України суд має належним чином мотивувати, зіставивши обставини зі змістом цього поняття, та визначити наявність чи відсутність суперечності застосування оціночних суджень загальному змісту права, яким регулюються конкретні відносини.

Важливим моментом у судовому розгляді вимог кредитора щодо стягнення заборгованості за грошовим зобов'язанням, у тому числі і шляхом звернення стягнення на предмет застави/іпотеки, є дотримання приписів ст. 38, ч. 1 ст. 39 Закону України «Про іпотеку» та п. 4 ч. 1 ст. 215 Цивільного процесуального кодексу України, згідно з якими в резолютивній частині рішення суду має бути встановлено й зазначено наступне: загальний розмір вимог та всі його складові, що підлягають сплаті іпотекотримачу з вартості предмета іпотеки; спосіб реалізації предмета іпотеки – шляхом проведення прилюдних торгів або застосування процедури продажу шляхом надання права іпотекотримачу на продаж предмета іпотеки; початкова ціна реалізації предмета іпотеки для його подальшої реалізації (при цьому суд може зазначити, що початкова ціна встановлюється на рівні, не нижчому за звичайні ціни на цей вид майна, на підставі оцінки, проведеної суб'єктом оціночної діяльності/незалежним експертом на стадії оцінки майна під час проведення виконавчих дій) [17].

У доктрині вітчизняного цивільного права недостатньо дослідженими залишається ряд актуальних питань щодо реалізації зазначеного способу задоволення вимог кре-

дитора на стадії судового розгляду та винесення судових рішень про звернення стягнення на предмет застави/іпотеки.

Одним з актуальних питань, яке потребує законодавчого регулювання, є розгляд судами справ про звернення стягнення на майно за участі кількох відповідачів.

Якщо боржник і заставодавець є різними особами, це стає підставою під час звернення до суду з позовом про стягнення заборгованості за кредитом та звернення стягнення на предмет іпотеки зазначати позичальника та іпотекодавця як співвідповідачів.

Цивільний кодекс України передбачає, що справи за участю кількох відповідачів, які проживають або знаходяться в різних місцях, пред'являються за місцем проживання або місцезнаходженням одного з відповідачів за вибором позивача, позови, що стосуються нерухомого майна, розглядаються за правилами виключної підсудності.

У ситуації, коли позичальник та іпотекодавець є різними особами, часто виникає ситуація, що вони зареєстровані в різних місцях, і постає питання щодо підсудності справи.

Розглядаючи позов про стягнення заборгованості і стягнення на предмет іпотеки, як позов про відшкодування збитків, на наш погляд, доцільно застосовувати норми ч. 1 ст. 113 ЦК України щодо загальних норм підсудності, адже основною позовною вимогою постає відшкодування майнової шкоди, завданої невиконанням позичальником свого зобов'язання, а звернення стягнення на предмет іпотеки вже є вимогою, яка постає з умов договору іпотеки, який укладений для забезпечення кредитного (основного) договору.

Судова практика з розгляду даних питань не має єдиного підходу, що зумовлює необхідність наукового обґрунтування формування одноманітного правозастосування та вдосконалення цивільного законодавства. Так, Деснянським районним судом м. Києва було винесено рішення про стягнення заборгованості за кредитним договором та звернення стягнення на предмет іпотеки, яким позовні вимоги кредитора було задоволено в повному обсязі, шляхом стягнення з позичальника та іпотекодавця солідарно суми заборгованості за кредитним договором, звернуто стягнення на предмет іпотеки. У даній справі відповідачами були позичальник, зареєстрований у Деснянському районі, за місцем проживання якого й був пред'явлений позов, та іпотекодавець, зареєстрований в іншому районі м. Києва.

З одного боку, суд розглянув справу за правилами загальної підсудності, що підтверджує зазначену вище ідею про необхідність застосування ч. 1 ст. 113 ЦК України за розгляду даної категорії справ, а з іншого – було допущено ряд грубих помилок під час оформлення резолютивної частини рішення суду. Суд зазначив, що позов задоволено, з іпотекодавця та позичальника стягнуто суму заборгованості солідарно на користь кредитора.

Дане формулювання суперечить нормам законодавства, а саме ч. 1 ст. 11 Закону України «Про іпотеку», який зазначає, що майновий поручитель несе відповідальність перед іпотекодержателем за невиконання боржником основного зобов'язання виключно в межах вартості предмета іпотеки.

Згідно з п. 23 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 березня 2012 року № 5 під час вирішення спорів за участю майнових поручителів суди мають виходити з того, що відповідно до ст. 11 Закону України «Про заставу», ст. 1, 11 Закону України «Про іпотеку» майновий поручитель є заставодавцем або іпотекодавцем.

Відповідно до ст. 546 ЦК України застава (іпотека) та порука є різними видами забезпечення, тому норми, що регулюють поруку (ст. 553–559 ЦК України) не застосовуються до правовідносин кредитора з майновим поручителем, оскільки він відповідає перед заставо- чи іпотекодержателем за виконання боржником основного зобов'язання винятково в межах вартості предмета іпотеки.

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що застосування солідарного стягнення за кредитними договорами, де іпотекодавцем є інша особа, є неправомірним.

Отже, законодавством чітко визначено, що в разі примусового звернення стягнення на майно боржника його продаж має здійснюватися шляхом проведення публічних торгів із реалізації арештованого майна.

Відносини у сфері реалізації арештованого майна із прилюдних торгів як єдиного способу примусової реалізації майна для задоволення вимог кредитора до 2014 року регулювалися Тимчасовим положенням про порядок проведення прилюдних торгів із реалізації арештованого нерухомого майна, затвердженим Наказом Міністерства юстиції України № 68/5 від 27.10.1999 року (далі – Тимчасове положення), та Порядком реалізації арештованого майна, затвердженим Наказом Міністерства юстиції України № 42/5 від 15.07.1999 року (далі – Порядок), однак із 1 січня 2014 року набрав чинності єдиний регуляторний Порядок реалізації арештованого майна (Порядок реалізації арештованого майна) та залишилося чинним Положення про порядок проведення аукціонів (публічних торгів) із реалізації заставленого майна, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.1997 року № 1448 та зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 1294 від 17.08.1998 року та № 536 від 25.05.2011 року.

Зазначені вище нормативно-правові акти встановлюють спосіб реалізації майна боржників та визначають порядок розподілу коштів, отриманих від продажу майна. У ході проведення публічних торгів відбувається визначення переможця торгів та укладення з ним договору купівлі-продажу майна, укладеного за результатами торгів.

Слід зазначити, що ст. 588 Цивільного кодексу України та ст. 18 Закону України «Про заставу» встановлюють можливість застави вже заставленого майна, що, у свою чергу, сприяє формуванню черги задоволення вимог заставодержателів. Якщо в судах одночасно відкрито два чи більше провадження, пов'язані зі зверненням стягнення на заставлене майно та задоволення вимог заставодержателів за рахунок цього майна (ст. 19-20 Закону України «Про заставу»), предметом яких є одне й те саме майно, то незалежно від дати надходження відповідних позовів до суду, в першу чергу розглядається справа, позивачем в якій є попередній заставодержатель або заставодержатель зареєстрованої застави рухомого майна, а в решті справ до її вирішення по суті зупиняється провадження. Якщо ж позов подано лише наступним заставодержателем, а попередній заставодержатель не вступив у справу в передбаченому законом порядку, то у процесі підготовки справи до розгляду суд може за власною ініціативою вирішити питання про залучення попереднього заставодержателя до участі у справі на стороні позивача, так як розгляд даної справи може вплинути на права попереднього заставодержателя.

Також з урахуванням положень ч. 3 ст. 33, ст. 36, ч. 1 ст. 37 Закону України «Про іпотеку» законодавством встановлено можливість іпотекодержателя задовольнити забезпечену іпотекою вимогу шляхом набуття права власності на предмет іпотеки. Як вже зазначалося, підставою для реєстрації права власності іпотекодержателя на нерухоме майно, яке є предметом іпотеки, є договір про задоволення вимог іпотекодержателя або відповідне застереження в іпотечному договорі, яке прирівнюється до такого договору за своїми правовими наслідками та передбачає передачу іпотекодержателю права на предмет іпотеки в рахунок виконання основного зобов'язання [17].

Отже, з дотриманням норм ст. 16, ч. 1 ст. 590, ст. 578 Цивільного кодексу України, кредитор має право звернутися до суду з позовною заявою про визнання права власності.

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що процедура продажу майна, на яке звернуто стягнення для задоволення вимог кредитора за грошовим зобов'язанням, передбачає три способи (варіанти) його реалізації: а) шляхом проведення прилюдних торгів із реалізації арештованого майна в ході виконавчого провадження; б) добровільний продаж майна боржником під контролем кредитора; в) продаж майна, яке за рішенням суду перейшло у власність кредитора.

У зв'язку із цим заслуговує на увагу позиція Вищого спеціалізованого суду України, викладена в Постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду

цивільних та кримінальних справ від 30 березня 2012 року № 5 під час формулювання резолютивної частини рішення, оскільки вона повною мірою відображає потреби правозастосовної практики щодо задоволення вимог кредитора за рахунок майна боржника.

Висновки. Проведений аналіз задоволення вимог кредитора за рахунок майна боржника за грошовими зобов'язаннями як однієї з форм цивільно-правової відповідальності дає підстави для наступних узагальнень.

1. Під задоволенням вимог кредитора за рахунок майна боржника за грошовими зобов'язаннями слід розуміти одну з форм цивільно-правової відповідальності, яка є засобом відображення додаткових майнових обтяжень, що покладаються на правопорушника.

2. Виявлено дві стадії звернення стягнення на майно боржника за порушення грошового зобов'язання: досудова стадія звернення стягнення на майно боржника та судова стадія звернення стягнення на майно боржника.

3. Законодавство України передбачає ряд способів забезпечення виконання зобов'язань, з яких найчастіше застосовуються застава та притримання, кожен з яких покликаний полегшити процедуру задоволення вимог кредитора за рахунок майна кредитора.

4. Процедура продажу майна, на яке звернуто стягнення для задоволення вимог кредитора за грошовим зобов'язанням, передбачає три способи (варіанти) його реалізації: шляхом проведення прилюдних торгів із реалізації арештованого майна в ході виконавчого провадження; добровільний продаж майна боржником під контролем кредитора; продаж майна, яке за рішенням суду перейшло у власність кредитора.

Список використаних джерел:

1. Агарков М.М. Обязательство по советскому гражданскому праву : монография / М.М. Агарков. – М. : Юриздат НКЮ СССР, 1940. – 192 с.
2. Шевченко Я.Н., Собака А.А., Луць В.В., Боброва Д.В., Штефан М.И. Повышение роли гражданско-правовой ответственности в охране прав и интересов граждан и организаций. – К. : Наукова думка, 1988. – 264 с.
3. Боднар Т.В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві : монографія. – К. : Юрінком Інтер, 2005.
4. Братусь С.Н. Юридическая ответственность и законность / С.Н. Братусь. – М. : Юридическая литература, 1976. – С. 4.
5. Грибанов В.П. Нарушение и защита гражданских прав. – М. : Статут, 2000.
6. Иоффе О.С., Шаргородский М.Д. Вопросы теории права. – М. : Госюриздат, 1961.
7. Канзафарова І.С. Теоретичні основи цивільно-правової відповідальності в Україні : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.03 / І.С. Канзафарова ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2007. – 453 с.
8. Красавчиков О.А. Санкции и ответственность в советском праве // Проблемы гражданско-правовой ответственности и защиты гражданских прав. – Свердловск, 1973.
9. Иоффе О.С. Избранные труды : в 4 т. – Т. 1. – СПб., 2003.
10. Цивільне право України : підручник : У 2 кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін. ; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – 2-е вид., допов. і перероб. – К. : Юрінком Інтер, 2005.
11. Лунц Л.А. Деньги и денежные обязательства в гражданском праве / Л.А. Лунц. – М. : Статут, 1999. – 352 с.
12. Луць В.В. Контракты у підприємницькій діяльності : навч. посібник. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – С. 67.
13. Вина в советском гражданском праве / Г.К. Матвеев; отв. ред. К.П. Николаев. – К. : Изд-во Киев. ун-та, 1955. – 307 с.

14. Майданик Р.А. Поняття зобов'язання в цивільному праві України // Підприємство, господарство і право. – 2006. – № 3. – С. 68.
15. Новицкий И.Б., Лунц Л.А. Общее учение об обязательстве. – М. : Госюриздат, 1950. – 416 с.
16. Постанову Вищого господарського суду України від 04.07.2012 року № 20/5007/121/11 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zvernennja-stjagnennja-na-predmet-ipoteki-doc145531.html>.
17. Постанова Пленуму Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012 року № 5 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-12>.
18. Цивільне право України. Частина перша : підручник [для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти] / Ч.Н. Азімов, М.М. Сібільов, В.І. Борисова та ін. ; за ред. проф. Ч.Н. Азімова, доцентів С.Н. Приступи, В.М. Ігнатенка. – Х. : Право, 2000. – 368 с.
19. Шершеневич Г.Ф. Учебник торгового права : по изданию : Тула, 1914. – М. : ФИРМА «СПАРК», 1994. – 335 с.

ІЗАРОВА І. О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правосуддя
(Київський національний
університет імені Тараса Шевченка)

УДК 347.9

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПУБЛІЧНОСТІ ПІД ЧАС УХВАЛЕННЯ РІШЕННЯ СУДУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Статтю присвячено дослідженню порядку ухвалення і проголошення рішення суду у справі з огляду на вимоги міжнародних актів та практики Європейського суду з прав людини. Сформульовані висновки та рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства з метою створення ефективної системи судового захисту.

Ключові слова: *цивільне судочинство, публічність судового розгляду, судові рішення, ухвалення рішення суду.*

Статья посвящена исследованию порядка принятия и провозглашения решения суда по делу с учетом требований международных документов и практики Европейского суда по права человека. Сформулированы выводы и рекомендации относительно усовершенствования действующего законодательства с целью создания эффективной системы судебной защиты.

Ключевые слова: *гражданское судопроизводство, публичность судебного разбирательства, судебные решения, принятие решения суда.*

The article is devoted to adoption and pronouncement of a judgment in a case with regard to the requirements of international instruments and the European Court of Human Rights. It were formulated conclusions and recommendations regarding the improvement of the existing legislation in order to create an effective system of civil procedure.

Key words: *civil procedure, public hearing, judgment, pronouncement of a judgment.*

